

УДК 338.439.63.003.12:634.1

Y. Voloshchuk, candidate of Economics Sciences State Agrarian and Engineering University in Podilya

ASSESSMENT OF CONSUMPTION OF FRUIT AND BERRY PRODUCTION AS THE INDICATOR OF FOOD SECURITY OF THE REGION

Abstract. Are characterized level of consumption of plodoyagodny production by the population households according to the level of material well-being through a projection of determination of economic availability of the food as factor of ensuring food security of the region.

For studying of unevenness of distribution of households on the level of material well-being the method to groups on which households of the population are distributed in ascending order of average per capita indicators of the income on quantiles and on intervals of the income was used. To the analysis of data it was applied division of population on decile (ten identical groups) and quintiles (five identical groups). The conducted researches specified that with growth of the income consumption of fruit, berries, nuts, grapes, water-melons, a melon on average in a month counting on one person increases.

It is proved that alignment decile, kvintilny coefficients of differentiation of the income of the population, funds and degree of a deviation of the actual distribution of the income on numerical and equal groups of the population from the line of their uniform distribution on the basis of establishment of effective structural proportions and consecutive implementation of the corresponding shifts, will allow to raise welfare of the population, will lead to increase in demand on plodoyagodny production by all groups of domogopodarstvo, and will give the chance to reach level of consumption of fruits and berries within the established medical and physiological norms. It will allow to increase the level of satisfaction of needs of the population for food and providing the sufficient level of food security of the region.

Keywords: consumption, fruit and berry production, market, demand, income level, distribution coefficient.

Ю.О. Волощук, кандидат економічних наук ПДАТУ

ОЦІНКА СПОЖИВАННЯ ПЛОДОЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ІНДИКАТОРА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНУ

Охарактеризовано рівень споживання плодоягідної продукції домогосподарствами населення відповідно рівню матеріального добробуту через проекцію визначення економічної доступності продовольства як чинника забезпечення продовольчої безпеки регіону.

Ключові слова: споживання, плодоягідна продукція, ринок, попит, рівень доходу, коефіцієнт розподілу.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасній структурі продовольчого ринку регіону значне місце належить продукції садівництва. Відповідно до сучасних систем раціонального харчування важлива роль у забезпеченні населення продуктами харчування відводиться плодоягідній продукції як незамінному джерелу вуглеводів, мінеральних елементів, органічних кислот та вітамінів.

З врахуванням цього повноцінна система продовольчої безпеки регіону повинна охоплювати такі складові: надійне забезпечення, що має в основі національний АПК, здатне постійно задовольняти потреби населення в продуктах харчування на необхідному рівні, швидко реагуючи на зміни кон'юнктури ринку; доступність необхідної кількості і асортименту продуктів харчування для різних категорій населення, що базується на їх платоспроможності; механізми захисту вітчизняного виробника продовольства від імпортової залежності тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Значний внесок у теорію і практику забезпечення продовольчої безпеки України внесли такі вчені-економісти, як В.Р. Андрійчук, В.І. Богачова, В.С. Балабанов, Ю.Д. Білик, Б.М. Данилишин, Л.В. Дейнеко, О.І. Гойчук, С.М. Кваша, П.Т. Саблук, А.М. Чечіль та інші, а питанням розвитку ринку плодоягідної продукції та окремих його складових в нашій країні приділяли увагу в своїх дослідженнях такі економісти, як Бойко В.І, Шестопад О.М., Рудь В.А., Єрмаков І.О. та інші. Разом із тим в економічній теорії та практиці залишаються недостатньо з'ясованими питання щодо використання даних понять для визначення ефективних форм розвитку плодоягідного підкомплексу для забезпечення продовольчої безпеки регіону.

Формулювання цілей статті: визначити рівень споживання плодоягідної продукції домогосподарствами населення відповідно рівню матеріального добробуту для визначення еко-

номічної доступності продовольства як чинника забезпечення продовольчої безпеки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Індикатори продовольчої безпеки, згідно з проектом Закону України «Про продовольчу безпеку» – це характеристика рівня та структури споживання населенням основних харчових продуктів, їх економічної доступності, ємності внутрішнього ринку продовольства, достатності державних продовольчих ресурсів та продовольчої незалежності [1].

Проте індикатори продовольчої безпеки більш доцільно визначати як показники рівня та структури споживання населенням основних харчових продуктів, в тому числі і продукції садівництва, їх економічної доступності, ємності внутрішнього ринку продовольства, продовольчої незалежності, його якості та безпеки тощо. Усі показники, що характеризують рівень продовольчої безпеки регіону, згруповані в чотири основні категорії індикаторів і характеризують рівні: 1) достатності споживання; 2) розвитку галузі сільського господарства; 3) продовольчої незалежності регіону; 4) економічної доступності продовольства [2].

Для подальшого розвитку галузі садівництва необхідно визначити основні шляхи розвитку інфраструктурних підрозділів та механізмів забезпечення, адже порушення в роботі цих систем чинить негативний вплив в першу чергу на виробників, а також сприяє розповсюдженню стихійної торгівлі.

Необхідно враховувати також факт більшої частки виробництва продукції садівництва домогосподарствами населення, тож необхідним є вивчення зв'язку рівня добробуту домогосподарств з рівнем споживання плодів та ягід.

Для вивчення нерівномірності розподілу домогосподарств за рівнем матеріального добробуту використовується метод групувань, за яким домогосподарства населення розподіляються в порядку зростання середньодушових показників доходів на квантілі та за інтервалами доходів.

Ранжовану за зростанням розміру ознаки генеральну сукупність домогосподарств населення ділять на квантілі розпо-

ділу, тобто на однакові за чисельністю групи. Для аналізу даних застосовується поділ генеральної сукупності на децилі (десять однакових груп) та квінтилі (п'ять однакових груп).

Децильний коефіцієнт диференціації доходів населення – співвідношення мінімального рівня доходів серед 10% найбільш забезпеченого населення до максимального рівня доходів серед 10% найменш забезпеченого населення. Співвідношення загальних сумарних доходів населення у першому і останньому децилях називають децильним коефіцієнтом фондів. А відношення суми доходів населення останнього квінтिला до суми доходів населення в першому квінтилі називають квінтильним коефіцієнтом фондів.

Рівень доходів, що знаходиться в середині ряду варіацій населення, що ранжований у порядку збільшення середнього показника доходів на одну особу, називають **медіанним рівнем доходів**.

Ступінь відхилення фактичного розподілу доходів за чисельно рівними групами населення від лінії їх рівномірного розподілу відображається через індекс Джині та розраховується коефіцієнт нерівності розподілу доходів серед населення. Коли коефіцієнт приймає значення 1, це свідчить про повну нерівність в рівнях доходів по всіх вказаних групах, тобто одна особа отримує всі доходи. При значенні коефіцієнта на рівні 0 рівень доходів по всіх групах населення однаковий.

Індекс Джині розраховується за наступною формулою:

$$G = 1 - 2 \sum_{i=1}^n P_i cum Y_i + \sum_{i=1}^n P_i Y_i, \quad (1)$$

де P_i – частка населення i -тої групи в загальній чисельності населення;

Y_i – частка доходів i -тої групи населення;

$cum Y_i$ – кумулятивна частка доходу;

n – число груп населення.

Кумулятивна частка домогосподарств населення з середньо-душовими доходами визначається на підставі даних ранжованого в порядку зростання розподілу домогосподарств населення за рів-

нем доходів шляхом послідовного додавання частки домогосподарств населення в інтервалах доходів, які розміщені нижче верхньої межі встановленої інтервальної групи розподілу.

Чисельність домогосподарств населення з рівнем середньодушових доходів на місяць нижче прожиткового мінімуму визначається на підставі даних розподілу домогосподарств населення за рівнем доходів і є підсумком числа домогосподарств, рівень доходів яких нижче величини прожиткового мінімуму, діючого в державі на момент аналізу.

Частка доходів, яку отримують певна децильна група домогосподарств, відображається через розподіл доходів за децильними групами домогосподарств населення.

Споживання фруктів, ягідів, горіхів, винограду, кавунів, дині у середньому за місяць 2010 р. складало у розрахунку на одну особу 3,6 кг, в т.ч. у домогосподарствах із середньодушовими загальними доходами у місяць, грн. до 300,0 – 1,0 кг; 300,1-480,0 – 2,0 кг; 480,1-660,0 – 2,7 кг; 660,1-840,0 – 3,1 кг; 840,1-1020,0 – 3,3 кг; 1020,1-1200,0 – 3,5 кг; 1200,1-1380,0 – 4,0 кг; 1380,1-1560,0 – 4,0 кг; 1560,1-1740,0 – 4,4 кг; більше 1920,0 – 5,2 кг (рис. 1).

Домогосподарства з середньодушовими загальними доходами у місяць за 2010 р.:

- нижче середнього рівня загальних доходів (1139,06 грн.) 3,1 кг;
- нижче 50% середнього рівня загальних доходів (569,33 грн.) 2,4 кг;
- нижче медіанного рівня загальних доходів (1047,55 грн.) 3,0 кг;
- нижче 50% медіанного рівня загальних доходів (523,78 грн.) 2,1 кг;
- нижче 60% медіанного рівня загальних доходів (628,53 грн.) 2,4 кг;
- нижче 75% медіанного рівня загальних доходів (785,66 грн.) 2,7 кг;
- нижче прожиткового мінімуму (843,17 грн.) 2,8 кг.

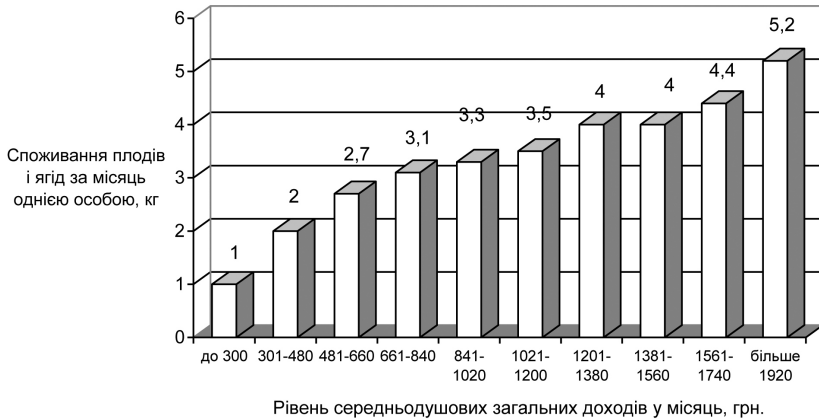

Рис. 1. Споживання плодів і ягід за децильними групами доходів населення 2010 р.

З 2012 року було змінено шкалу розподілу на децильні групи відповідно до змін прожиткового мінімуму та рівня доходів. Тож домогосподарства з середньодушовими загальними доходами у місяць за 2013 р. споживали плодів і ягід:

- нижче середнього рівня загальних доходів (2055,40 грн.) 3,4 кг;
- нижче 50% середнього рівня загальних доходів (1027,70 грн.) 2,2 кг;
- нижче медіанного рівня загальних доходів (1825,12 грн.) 3,3 кг;
- нижче 50% медіанного рівня загальних доходів (912,56 грн.) 2,1 кг;
- нижче 60% медіанного рівня загальних доходів (1095,07 грн.) 2,3 кг;
- нижче 75% медіанного рівня загальних доходів (1368,84 грн.) 2,8 кг;
- нижче прожиткового мінімуму (1113,67 грн.) 2,3 кг.

Отже, проведені дослідження вказують на те, що зі зростанням доходів збільшується споживання фруктів, ягід, горіхів, винограду, кавунів, дині у середньому за місяць у розрахунку на одну особу (рис. 2).

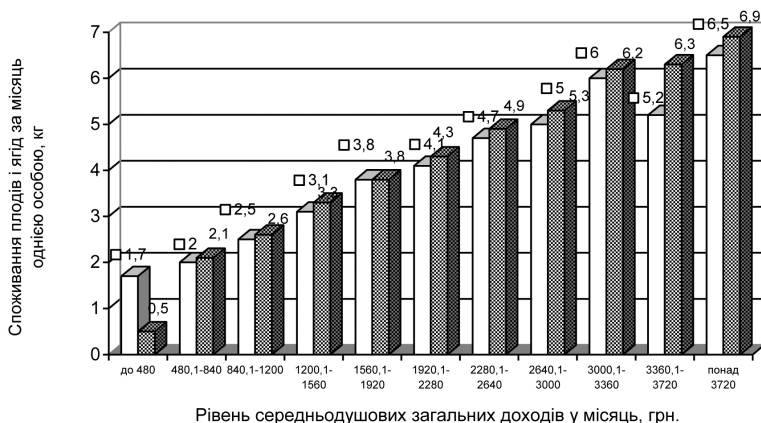

Рис. 2. Споживання плодів і ягід за децильними групами доходів населення в 2012 та 2013 рр.

Так, у домогосподарствах із середньодушовими загальними доходами до 300 грн. за місяць споживали 1 кг, а при отриманні найвищих доходів – 5,2 кг, за рік відповідно 12 та 62,4 кг 2010 р., а вже з 2012 р. було змінено шкалу розподілу. Так, 2013 р. у домогосподарствах із середньодушовими загальними доходами до 480 грн. за місяць споживали 0,5 кг (6 кг в рік) (2012 р. – 1,7 кг), при найвищому рівні доходів (більше 3720 грн). – 6,9 кг (82,8 кг за рік) (2012 р. – 6,5 кг, 78 кг за рік).

При цьому децильний коефіцієнт диференціації доходів населення становить 0,16, а децильний коефіцієнт фондів при споживанні плодів – 0,19.

Медіанний рівень доходів у розрахунку на одну особу сприяв споживанню плодів і ягід рівні від 3,3 до 3,5 кг (від 39,6 до 42 кг відповідно за рік) 2010 р. та від 3,8 до 4,8 кг 2013 р. (від 45,6 до 57,6 кг в рік). Київський НДІ гігієни харчування рекомендує норму споживання овочів 110-158 кг, фруктів та ягід – 42-84 кг на рік.

Крива Лоренца – кумулятивний розподіл чисельності населення та відповідних цій чисельності доходів. Саме так відображається співвідношення часток всіх сукупних доходів і часток всіх, хто їх отримав. Лінією фактичного розподілу, так званою кривою Лоренца, характеризується нерівномірний

розподіл доходів. Вказана лінія характеризує диференціацію рівнів доходів і відхиляється від діагоналі при умові більшої диференціації. Вона відображає співвідношення часток усіх доходів до часток усіх їх отримувачів. Тут можна зауважити, що при доходах, нижчих від прожиткового мінімуму (843,17 грн.), споживали 2,8 кг за місяць (33,6 кг за рік), а при загальних доходах нижче середнього рівня (1139,06 грн.) – 3,1 кг, тобто 37,2 кг в цілому за рік.

Коефіцієнт концентрації (індекс Джині) становив 2010 р. 0,253; 2013 р. – 0,236 (2012 р. – 0,233), а децильний коефіцієнт диференціації загальних доходів населення 3,3 (2,8 – 2012 р. та 2,7 – 2013 р.). Співвідношення загальних доходів 10-ти відсотків найбільш та найменш забезпеченого населення (децильний коефіцієнт фондів) має різницю в 5,2 разів 2010 р., а вже 2012 та 2013 рр. скоротився до 4,6 і 4,7 відповідно.

Вартість харчування 2013 р. у середньому на одну особу становила 31 грн. на добу проти 29 грн. 2012 р. Вартість добового раціону в домогосподарствах першого дециля та в групі домогосподарств із середньодушовими доходами нижче прожиткового мінімуму становила відповідно по 20 грн. на одну особу проти 48 грн. серед домогосподарств десятого дециля.

Відбулися деякі зміни в структурі домашнього харчування: збільшилося споживання фруктів, ягід, горіхів, винограду на 11% (3,8 кг 2012 р. загалом, в сільській місцевості – 2,6 кг, в місті – 4,4; 2013 р. – 4,2 кг: в сільській місцевості 2,8 кг, в місті – 4,8). У домогосподарствах з дітьми однією особою було спожито більше, ніж 2012 р., фруктів, ягід, горіхів, винограду – на 9%.

Висновки. Отже, вирівнювання децильного, квінтильного коефіцієнтів диференціації доходів населення, фондів та ступеню відхилення фактичного розподілу доходів за чисельно-рівними групами населення від лінії їх рівномірного розподілу на основі встановлення ефективних структурних пропорцій і послідовне здійснення відповідних зрушень дасть змогу підвищити рівень добробуту населення, що призведе до зростання попиту на плодоягідну продукцію всіма групами домогосподарств і дасть можливість досягнути рівня споживання плодів і ягід у межах встановлених медичних та фізіологічних норм. Це дозволить підвищити рівень задоволення потреб населення у продуктах харчування і сприятиме забезпеченню достатнього рівня продовольчої безпеки регіону.

Список використаних джерел

1. Постанова ВРУ «Про прийняття за основу проекту Закону України про продовольчу безпеку України» від 14.06. 2011 № 3498-VI: Електронне джерело. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3498-vi>.
2. Битов В. П. Індикатори та критерії продовольчої безпеки регіону / В.П. Битов, Л.О. Гасуха. – [Електронне джерело]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ecfor_2013_3_9.pdf.
3. Гойчук О.І. Продовольча безпека: структура, рівні та критерії забезпечення / О.І. Гойчук // Загальні проблеми економіки. – 2003. – № 12. – С. 12-18.
4. Зеленська О.О. Система продовольчої безпеки: сутність та ієрархічні рівні / О.О. Зеленська // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1 (59). – С.108-112.
5. Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України за 2010-2013 рр. [Електронне джерело]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Аннотація. Охарактеризован уровень потребления плодоягодной продукции домохозяйствами населения соответственно уровню материального благосостояния через проекцию определения экономической доступности продовольствия как фактора обеспечения продовольственной безопасности региона.

Для изучения неравномерности распределения домохозяйств по уровню материального благосостояния использовался метод группировки, по которым домохозяйства населения распределяются в порядке возрастания среднедушевых показателей доходов на квантили и по интервалам доходов. Для анализа данных применялось разделение генеральной совокупности на дециле (десять одинаковых групп) и квинтили (пять одинаковых групп). Проведенные исследования указали на то, что с ростом доходов увеличивается потребление фруктов, ягод, орехов, винограда, арбузов, дыни в среднем за месяц в расчете на одного человека.

Доказано, что выравнивание децильного, квинтильного коэффициентов дифференциации доходов населения, фондов и степени отклонения фактического распределения доходов по численно-равным группам населения от линии их равномерного распределения на основе установления

эффективных структурных пропорций и последовательное осуществление соответствующих сдвигов позволит повысить уровень благосостояния населения, приведет к росту спроса на плодоягодную продукцию всеми группами домохозяйств, даст возможность достичь уровня потребления плодов и ягод в пределах установленных медицинских и физиологических норм. Это позволит повысить уровень удовлетворения потребностей населения в продуктах питания и обеспечит достаточный уровень продовольственной безопасности региона.

Ключевые слова: потребление, плодоягодная продукция, рынок, спрос, уровень дохода, коэффициент распределения.